

"Muziek in de voorschoolse kinderopvang: de verticale groep. Observeren en evalueren."

Margré van Gestel

In het kader van de opleiding "Muziek en beweging in de voorschoolse kinderopvang" werden er twee lessen gegeven aan een verticale groep. Deze lessen werden geobserveerd en geëvalueerd door 18 cursisten.

Observeren en evalueren

Observeren is bewust en objectief kijken met het **doel** informatie te verzamelen en je als muziekdocent te blijven ontwikkelen.

Door observeren en evalueren krijg je inzicht in die zaken die van belang zijn in het nog beter aansluiten van de les/ de activiteiten bij de ontwikkeling en de leeftijd van de jonge kinderen. Evalueren zorgt voor een voortdurend aanscherpen en bijstellen van je persoonlijk ontwikkelingsplan.

Observatieopdrachten richten de aandacht van de cursisten op een van drie aspecten: De kinderen, de lesopbouw en de docente.

De opdracht:

- Kies een van de **peuters** en kijk wat het kind muzikaal al kan. Denk hierbij bv aan: In de maat lopen, in de maat klappen, improviseren, zingen, dans en beweging en hoeveel herhaling er nodig is voor dit kind mee gaat doen
- Bekijk hoe de **les** opgebouwd is. Let hierbij op: afwisseling in rust en actie, herhaling van liedjes, afwisseling in zingen en luisteren en in het wel en niet gebruiken van materiaal, gebruik van de ruimte (in de kring of door de ruimte), de inzet van muziekinstrumenten tijdens de les, overgangen van het ene liedje/ activiteit naar het andere lied of activiteit.
- Observeer de **docente** en kijk wat zij muzikaal voor vaardigheden bezit, hoe ze de les organiseert en hoe ze zowel op taal als op muzikaal gebied met de kinderen communiceert. Denk hierbij ook aan: hoe trekt de docent de aandacht van de kinderen. Hoe wordt de aandacht van de kinderen vastgehouden. Hoe reageert de docent op kinderen die niet meteen meedoen. Geeft de docent de kinderen de ruimte om te experimenteren of improviseren met nieuwe instrumenten/ materialen

Evalueren vraagt om durf om met open vizier naar het functioneren van jezelf of anderen te blijven kijken.

Stel dus vragen over de voorbereiding:

- Is de beginsituatie goed gedefinieerd? In een zorgvuldig omschreven beginsituatie vind je de gegevens terug die nodig zijn om de les specifiek in te kunnen gaan vullen zoals: de leeftijd, de ontwikkeling van de kinderen, de ruimte, groepsgrootte, actualiteit en andere bijzondere gegevens.
- Is er in de lesdoelstellingen omschreven wat men deze les wil bereiken. Hierbij is zowel het proces wat in gang gezet wordt als het product wat men wil bereiken van belang. Natuurlijk is het zo dat de doelstellingen van de les terug te koppelen zijn naar zowel de cursusdoelstellingen als de activiteitsdoelen van de verschillende activiteiten.

- Zijn er doelstellingen geformuleerd op het gebied van de muzikale ontwikkeling van desbetreffende leeftijdsgroep en op het gebied van de andere ontwikkelingsgebieden?
- Is er sprake van progressie ten opzichte van eerder geformuleerde doelstellingen of zijn alle doelstellingen onderling uitwisselbaar?
- Is er in de voorbereiding voldoende nagedacht hoe ik op een muzikale manier het ene liedje/ activiteit met de andere ga verbinden, een vloeiende overgang te maken?
- Is er voldoende herhaling ingebouwd zowel wat liedjes als materialen betreft?
- Zijn doelen nog haalbaar wanneer gekeken wordt naar de uitwerking van de les?

Stel vragen over de gegeven les:

- Is ieder kind gezien en aangesproken op zijn of haar muzikale mogelijkheden?
- Is er op de juiste toonhoogte gezongen, genoeg herhaald, heb ik alle liedjes correct gezongen? En geïmproviseerd?
- Sloot het tempo van de activiteiten aan bij de (motorische) mogelijkheden van de kinderen?
- Heeft de keuze van materiaal invloed gehad op de mogelijkheden van de kinderen om de bewegingen aan te laten sluiten bij de muziek?
- Is er in deze les de juiste sfeer gecreëerd, positief gecorrigeerd en op een affectieve manier gewerkt?
- Hoe was de houding van de docent naar de ouders/ leidster?

Observatie en evaluatie gekoppeld aan de les aan de verticale groep.

Voor dit artikel zijn onderstaande observatievragen en evaluatie antwoorden geformuleerd. Veel antwoorden zijn in de nabespreking met de groep cursisten naar voren gebracht.

Hallo liedje met handpop Kermit de kikker

Observeren:

- Hoe zitten ze in de kring op de grond
- Hoe reageren de kinderen op de begroeting: Wie wil komen komt. Wie nog niet durft zwaait, kijkt of luistert.

Evalueren:

- Hebben de kinderen genoeg tijd en ruimte gekregen?
- Was het stemgebruik uitnodigend genoeg, niet te hard (en daardoor te dichtbij)
- Hoe is de handpop gehanteerd en wat was het effect op de kinderen? Hoe reageren de dreumesen op de handpop (gezien hun leeftijd is een handpop niet nodig) en wat is het verschil in reageren met de peuters?
- Vallen er hier al kinderen op door hun gedrag? Zijn er kinderen die zich terugtrekken en/of zijn er kinderen die meteen initiatief nemen of misschien wel erg nadrukkelijk aanwezig zijn.

In de maneschijn: Luistermoment

Op de blokfluit "In de maneschijn". Daarna samen zingen met de bewegingen.

Observeren:

- Herkennen de oudste peuters dit lied?
- Hoe reageren de dreumesen op de blokfluit?

- Hoe doen de pedagogisch medewerkers de bewegingen?
- Hoe reageren de peuters? Kunnen ze dit liedje en de bewegingen al zelfstandig?

Evalueren:

- De dreumesen keken en luisterden.
- Twee pedagogisch medewerkers deden de bewegingen voor zonder dat de handjes vastgepakt werden.
- Twee pedagogisch medewerkers pakten de handjes en de bewegingen werden door de kinderen op deze manier ondergaan.
- De peuters van 3 jaar hebben ze al een flinke periode van herhaling achter de rug en konden zowel de gebaren meedoen als meezingen. Gezien de omvang en de lengte is dit eigenlijk geen lied wat, in eerste instantie, geschikt is voor peuters. Maar oefening baart kunst. Op dit kinderdagverblijven wordt dit liedje al bij de allerkleinsten aangeboden.

Klappen 1 ene 2.

Observeren:

- Is voor de jongste kinderen de beweging haalbaar?
- Zingen de oudste kinderen mee?
- Klopt mijn tempo met het klaptempo van de kinderen?
- Krijgt iedereen de gelegenheid om mee te doen op eigen niveau!

Evalueren:

- Ook de kleinsten klaptten mee. Door de korte eenvoudige tekst die uitnodigde tot één beweging was dit prima.
- Het tempo van klappen sloot aan bij de motorische mogelijkheden van de peuters. Klappen en zingen tegelijk was toch nog een uitdaging.
- Bij de variatievormen met stappen begonnen er kinderen te stampen. Daar werd op ingespeeld. De kleintjes zaten bij de pedagogisch medewerkers op de arm en voelden de beweging waardoor ze op een veilig plekje toch maat ervoeren. De peuters gebruikten de gehele ruimte en toen het zingen synchroon liep met het tempo van het stappen van de kinderen, zag je ineens de groep peuters perfect in de maat lopen.

Overgang: Zwaaien ene twee.

Observeren:

- Wat is het effect van de kleurige linten op de kinderen?
- Wat doen zij als eerste met het, voor hen nieuwe, materiaal.

Evalueren:

- Alle kinderen kwamen meteen linten halen.
- Materiaal: Voor de dreumesen zijn er wat kortere linten. Het materiaal is voor hen nieuw en hier komt een proces van kennis maken, bekijken en voelen op gang, waardoor er van zwaaien nog niet veel kwam.
- Bij de kinderen van bijna twee ontstonden de grote bewegingen vanuit het draaien van de romp.

- Het tempo van het lied werd door de oudste peuters meteen doorgezet in de beweging van het zwaaien. De bewegingen kwamen bij hen al vanuit de elleboog en de linten zwieren daarna met een groot motorische beweging door de lucht.

Bewegen op muziek en reageren op wel en geen muziek.

Observeren:

- Hoe reageren de kinderen op de afwisseling muziek en stilte?
- Hoe reageren de kinderen op het imiteren door een volwassene van hun beweging?

Evalueren:

- De dreumesen van net een jaar reageerden nog meer reflexmatig op muziek. Grappig was dat ook zij vrij snel stopten met beweging wanneer de muziek stopte.
- Het spelletje van wel en niet bewegen, gekoppeld aan muziek en stilte, hield de concentratie van de oudste peuters vast.
- Het imiteren van de bewegingen van een van de peuters zorgde voor een brede glimlach gevolgd door veel gevarieerde bewegingen die vanuit het kind geïnitieerd werden.

Wat hoor ik daar.

Observeren:

- Hoe reageren de kinderen op de geluiden en de platen?
- Herkennen ze de dieren?
- Kunnen ze de geluiden imiteren?
- Is er verschil in concentratie bij de verschillende leeftijdsgroepen?

Evalueren:

- De kinderen waren allemaal betrokken. Ook de kleintjes schoven steeds dichterbij.
- Ze herkennen de dieren en de dierengeluiden meteen. De ondersteuning door een prachtige (gelamineerde) foto's van koeien, schapen en kippen gaf ook voor de jongste kinderen informatie en zorgde voor blijvende betrokkenheid.
- Hun nieuwsgierigheid en concentratievermogen werd geprikkeld en ze lieten bijna allemaal horen dat ze de dierengeluiden konden imiteren.

Ik ben een heel klein muisje.

Observeren:

- Hoe zijn de verschillende reacties op deze activiteit gekoppeld aan de leeftijd?

Evalueren:

- Voor de dreumesen was het verstoppspel samen met de pedagogisch medewerker en de geluiden van de poes en de muizen het meest interessante.
- De jongste peuters kunnen zelf de muis al laten piepen (fijne motoriek) en genieten van het verstoppen van de muis onder hun trui.

- De oudste peuters zongen al snel delen van het liedje mee. Ze waren ook perfect op tijd met hun motorische reacties op tekst als dansen met de muis, de muis hoog in de lucht laten springen en weer vlug naar het holletje rennen.
- Na een minuut of vier gingen de muizen in het muizenmandje om te slapen. Een van de oudste peuters wilde het mandje met muizen wel op de kast zetten.

Klap eens in je handjes.

Observeren:

- Reacties op een bekend cultuurlied.

Evalueren:

- De pedagogisch medewerkers zetten heel spontaan maar veel te laag in.
- De peuters proberen in eerste instantie mee te zingen, haakten af in verband met de toonhoogte maar volgden de bewegingen bijna allemaal.
- Een van de oudste kinderen lag languit op de grond en bekeek het eens vanuit die positie.
- Blijkbaar was het liedje al zo bekend dat ze de tijd nam om wat anders te gaan doen.
- Pedagogisch medewerkers die meteen reageerde op het feit dat zo'n kind "niet meedeed". Via een positieve opdracht het kind weer actief aan het zingen en bewegen gekregen.
- Geobserveerde reacties: een van de kleinsten startte met klappen en stopte daarna. De volgende dreumes had de handjes al in de hoogte en hield ze daar dan ook. Een van de pedagogisch medewerker liet de jongste baby de beweging voelen door de handen vast te houden.
- En een dreumes bij de afwasbak, half verscholen achter de kast, druk doende om daar de bewegingen mee te doen.
- In de korte stilte na de eerste keer reageerde een van de kleinste kinderen met klappen in de handen.

Dag oma

Van alle kinderen en pedagogisch medewerkers werd afscheid genomen. De peuters kwamen handen geven en er werd geknuffeld. De liedjes werden uitgedeeld en gingen mee naar de groep.

Door te observeren tijdens de les en te evalueren na afloop konden we nu, in de voorbereiding naar de tweede les, de beginsituatie veel specifiekere formuleren.

- De ruimte waarin ook de tweede les gegeven gaat worden (met een pilaar in het midden) is nu bekend bij zowel kinderen als docent.
- De geobserveerde reactie van de drie oudste peuters en de reacties en de ontwikkeling van de geadopteerde tweeling van 15 maanden zal er een plekje in moeten krijgen.
- Ook de invloed van de aanwezige pedagogisch medewerkers (waarvan enkele de kinderen goed kennen) zal hierin meegenomen moeten worden.

Wat betreft de doelstellingen voor de volgende les: Doordat je als docent nu meer informatie hebt over de groep, de leeftijden en de vaardigheden van deze kinderen zal in de doelstellingen een progressie te zien zijn. Er zal meer gewerkt kunnen worden aan variaties, verdieping van muzikale ervaringen en uitbreidingen die passen bij de verschillende muzikale mogelijkheden van de kinderen en de pedagogisch medewerkers. Hierdoor is het mogelijk om meer specifiek op deze kinderen toegespitste muzikale lesdoelstellingen te formuleren.

Wat je weet, zie je.

Het rendement van een geobserveerde en geëvalueerde les is voor iedereen anders. Steeds meer kom ik tot het besef: "dat wat je weet, je ook ziet".

Motivatie, interesse, (positieve en negatieve) ervaringen, vaardigheden en kennis die ooit in je "rugzak" zijn gestopt spelen op de een of andere manier mee tijdens observeren. Daarbij komt dat de manier waarop jij feedback hebt gehad mede bepaald of je (nog) open staat voor reacties. Feedback in een open en respectvolle omgeving kan zorgen voor groei en ontwikkeling. Dan kan er een ontwikkelingstraject worden gestart. Een persoonlijk ontwikkelingstraject. Steeds met voor ieder een ander startpunt, een ander tempo en, afhankelijk van talent en tijdsinvestering, een ander resultaat.

Feedback van collega 's kan prettig zijn maar is niet altijd gemakkelijk te realiseren. Door het maken van opnames van je eigen lessen creëer je ook de mogelijkheid om te observeren en te evalueren en zo feedback te geven op het eigen handelen.

Voor wie de uitdaging aan wil: De observatieopdrachten aan het begin van dit artikel helpen je aandacht richten op de kinderen, de lesopbouw of op je handelen als docent. Veel plezier en veel groei toegewenst!